

فزرانه فروزنده

سیره آموزشی، تربیتی و اخلاقی آیت الله شیخ مجتبی قزوینی

پژوهش و نگارش: غلامرضا گلی زواره

سرشناسه: گلی زواره، غلامرضا، ۱۳۳۷-

عنوان و نام پدیدآور: فرزانه فروزنده دل ها و جان ها: سیره آموزشی، تربیتی و اخلاقی آیت الله شیخ مجتبی قزوینی /... پژوهش و نگارش غلامرضا گلی زواره.

مشخصات نشر: تهران: سازمان تبلیغات اسلامی، شرکت چاپ و نشر بین الملل، ۱۴۰۱.

مشخصات ظاهری: ۳۹۵ ص.

شابک: ۹-۸۹۶-۳۰۴-۹۶۴-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۳۸۵-۳۹۵؛ همچنین به صورت زیرنویس.

عنوان دیگر: سیره آموزشی، تربیتی و اخلاقی آیت الله شیخ مجتبی قزوینی /... .

موضوع: قزوینی خراسانی، مجتبی، ۱۲۷۹-۱۳۴۵.

موضوع: قزوینی خراسانی، مجتبی، ۱۲۷۹-۱۳۴۵. -- شاگردان

موضوع: مجتهدان و علما -- سرگذشتنامه

Ulama -- Biography

شناسه افزوده: سازمان تبلیغات اسلامی. شرکت چاپ و نشر بین الملل

رده بندی کنگره: BP۵۵/۳

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۹۹۸

شماره کتابخانه ملی: ۸۸۱۵۳۲۵

اطلاعات رگر: کتابشناسی: فیبا

تاریخ درخواست: ۲۸/۱۰/۲۰۱۸

کد پیگیری: ۸۸۱۳۴۶۶

شرکت چاپ و نشر بین الملل

میدان کتاب، فرزانه فروزنده دل ها و جان ها

مؤلفه: غلامرضا گلی زواره

مشروعیت: هنری، گروه هنری، واژه

نوعیت چاپ: اول، زمستان ۱۴۰۱

تعداد کل: ۳۹۵ نسخه

کتبگزار: چاپ و صحافی: نوین

قیمت: ۲۰۰۰۰۰ ریال

دفتر مرکزی: تهران، میدان استقلال، سعدی جنوبی، پلاک ۲، طبقه ی سوم

تلفن: ۰۲۱-۳۳۹۲۲۹۵۹ • نمایر: ۰۲-۳۳۱۱۸۶۰۲

فروشگاه مرکزی: میدان فلسطین، ضلع شمال شرق، پلاک ۴ و ۵

تلفن: ۰۲۱-۸۸۹۲۱۹۸۰ • نمایر: ۰۳۸۴۳-۸۸۹۰

مرکز پخش قم: بلوار نیایش، جنب مصلی قدس

تلفن: ۰۲۵-۳۷۷۴۰۳۶۹

nashrebeynolmelal.ir • Email: Shchaponashr@gmail.com

• همه حقوق محفوظ است.

❖ مقدمه ۱۱

❖ نشوونما و تحصیلات ۲۳

❖ تدریس و ترویج تعالیم قرآن و عترت ۵۷

❖ در عرصه تالیف و تحقیق ۷۹

❖ در میدان نبرد باناروایی، بلیدی و بی عدالتی ر ۸۹

❖ فرازهای فضیلت ۱۱۵

❖ پرورش یافتگان شایسته ۱۳۱

۱. مقام معظم رهبری، حضرت آیت الله العظمی خامنه ای علیه السلام (متولد ۱۳۰۸ هـ) .. ۱۳۵
۲. آیت الله العظمی حاج سید علی سیستانی (متولد ۱۳۴۹ هـ.ق.) ۱۳۷
۳. آیت الله حاج سید محمود مجتهدی سیستانی (متوفی ۱۳۷۲ ش) ۱۳۹
۴. استاد محمد رضا حکیمی خراسانی (۱۳۱۴-۱۴۰۰ ش) ۱۴۰
۵. حجة الاسلام والمسلمین علی حکیمی (۱۴۰۰-۱۳۲۲ ش) ۱۵۰
۶. حجة الاسلام والمسلمین محمد حکیمی (متولد ۱۳۱۸ ش) ۱۵۲
۷. شهید آیت الله سید محمد رضا سعیدی (۱۳۰۸-۱۳۴۹ ش) ۱۵۵
۸. شهید حجة الاسلام سید عبد الکریم هاشمی نژاد (۱۳۱۱-۱۳۶۰ ش) . ۱۵۷
۹. آیت الله محمد واعظ زاده خراسانی (۱۳۰۴-۱۳۹۵ ش) ۱۶۱
۱۰. آیت الله ابو القاسم خزعلی (۱۳۰۴-۱۳۹۴ ش) ۱۶۲

۱۱. آیت الله عباس سیدان خراسانی (۱۳۰۹-۱۳۹۱ ش) ۱۶۵
۱۲. سید جعفر سیدان (متولد ۱۳۱۳ ش) ۱۶۷
۱۳. شیخ محمد باقر ملکی میانجی (۱۳۲۴-۱۴۱۹ ه. ق) ۱۶۹
۱۴. شیخ محمد رضا محامی بادکوبه‌ای (۱۳۱۰-۱۳۷۷ ش) ۱۷۴
۱۵. پروفیسور عبد الجواد حکیمی فلاطوری (۱۳۰۴-۱۳۷۵ ش) ۱۷۷
۱۶. دکتر محمد جعفر جعفری لنگرودی (۱۳۰۲ ش) ۱۸۲
۱۷. استاد کاظم مدیر شانه‌چی (۱۳۰۶-۱۳۸۱ ش) ۱۸۴
۱۸. دکتر سید جواد مصطفوی (۱۳۰۱-۱۳۶۸ ش) ۱۸۷
۱۹. آیت الله عباس واعظ طبسی (۱۳۱۴-۱۳۹۴ ش) ۱۹۰
۲۰. آیت الله محمد عبایی خراسانی (۱۳۱۸-۱۳۸۳ ش) ۱۹۳
۲۱. شیخ عبد الله نورانی (۱۳۰۸-۱۳۹۰ ش) ۱۹۶
۲۲. آیت الله شیخ عبد الجواد غروی‌ان (۱۳۰۵-۱۳۹۸ ش) ۲۰۰
۲۳. شیخ محمد تقی مرورید (۱۳۰۰-۱۳۹۱ ش) ۲۰۳
۲۴. آیت الله سید جلیل زراآبادی (۱۳۳۴-۱۴۱۵ ه. ق) ۲۰۵
۲۵. آیت الله شیخ اسماعیل صالحی مازندرانی (۱۳۱۲-۱۳۸۰ ش) ۲۰۸
۲۶. حجة الاسلام والمسلمین شیخ اسماعیل فردوسی (۱۳۱۷-۱۳۸۵ ش) ۲۱۱
۲۷. حجة الاسلام والمسلمین شیخ ابراهیم فاضل فردوسی (متولد ۱۳۲۴ ش) ۲۱۶
۲۸. آیت الله حاج سید مهدی عبادی (۱۳۱۵-۱۳۸۳ ش) ۲۱۸
۲۹. حجة الاسلام شیخ علی اکبر الهی خراسانی (متولد ۱۳۲۱ ش) ۲۲۰
۳۰. دکتر سید علی موسوی گرمارودی (متولد ۱۳۲۰ ش) ۲۲۴
۳۱. شیخ حسن کافی (۱۳۰۷-۱۳۷۹ ش) ۲۳۱
۳۲. آیت الله سید احمد میرخانی (۱۳۲۹-۱۴۱۴ ه. ق) ۲۳۳
۳۳. آیت الله سید حسن ابطحی (متولد ۱۳۱۴ ش) ۲۳۶
۳۴. آیت الله میرزا علی اکبر صدرزاده‌ی دامغانی (معلم دامغانی) (۱۲۸۲-۱۳۷۶ ش) ۲۴۳
۳۵. حجة الاسلام والمسلمین آقا سید جواد بختیاری (متولد ۱۳۱۲ ش) ۲۴۹
۳۶. حجة الاسلام والمسلمین حاج شیخ غلامرضا دهشت (متولد ۱۳۱۶ ش) ۲۵۲

۳۷. آیت الله سید عباس صدر حسینی (۱۳۰۵-۱۳۹۰ ش) ۲۵۳
۳۸. حجة الاسلام والمسلمین حاج شیخ محمد حسین خزاعی ۲۵۵
۳۹. آیت الله شیخ علی اصغر معصومی (متولد ۱۳۰۵ ش) ۲۵۸
۴۰. حجة الاسلام حاج شیخ ابراهیم سلطانی گل شیخی (۱۲۸۴-۱۳۶۸ ش) ۲۶۲
۴۱. حاج شیخ زین الدین جعفر زاهدی (۱۴۱۹-۱۳۳۵ ق) ۲۶۴
۴۲. شیخ علیرضا ممجد لنگرودی (۱۳۷۶-۱۲۹۳ ق) ۲۶۶
۴۳. حاج شیخ محمد حسین بروجرودی (۱۳۸۵-۱۳۱۴ ش) ۲۶۸
۴۴. حجت الاسلام شیخ علی اصغر عطایی حسین زاده (متولد ۱۳۱۵ ش) ۲۷۰
۴۵. حاج شیخ احمد علی احمدی شاهرودی (۱۳۷۵-۱۳۰۵ ش) ۲۷۱

•• کلکشتی در بوستان دوستان ۲۷۵

۱. آیت الله شیخ هاشم قزوینی (۱۳۳۹-۱۲۷۰ ش) ۲۷۸
۲. شیخ غلامحسین محامی بادکوبه ای (متوفی ۱۳۳۳ ش) ۲۸۶
۳. میرزا علی اکبر نوغانی (۱۳۷۰-۱۳۰۰ ق) ۲۸۸
۴. شیخ زین العابدین غیائی تنگابلی (تولد چهاردهم مجری) ۲۹۱
۵. حاج سید ابوالحسن حافظیان مشهدی (۱۳۰۰-۱۲۹۱ ش) ۲۹۲
۶. آیت الله حاج شیخ محمد کاظم مهدوی دامغانی (۱۳۶۰-۱۲۹۱ ش) ۲۹۶
۷. آیت الله میرزا جواد آقا تهرانی (۱۳۶۸-۱۲۸۳ ش) ۲۹۸
۸. آیت الله العظمی حاج سید محمد هادی میلانی (۱۲۷۵-۱۳۵۴ ش) ۳۰۴
۹. آیت الله شیخ حسنعلی مروارید (۱۲۹۰-۱۳۸۳ ه. ش) ۳۱۵
۱۰. حاج شیخ ذبیح الله قوچانی (۱۲۸۹-۱۳۷۲ ش) ۳۲۱
۱۱. شیخ عبد النبي کجوری (۱۳۳۳-۱۴۱۹ ه. ق) ۳۲۴
۱۲. سید جلال مدرّس یزدی (۱۳۲۷-۱۳۷۹ ق) ۳۲۷
۱۳. شیخ عباسعلی اسلامی (۱۲۷۵-۱۳۶۴ ش) ۳۳۲
۱۴. علامه شیخ محمد تقی جعفری (۱۳۰۴-۱۳۷۷ ش) ۳۳۶
۱۵. آیت الله شیخ محمد صالح حائری مازندرانی سمنانی (۱۲۵۹-۱۳۵۰ ش) ۳۴۳

مقدمه

✽ آینه‌ی صدق و صفا

رسول اکرم ﷺ فرموده‌اند: «الْعُلَمَاءُ مَسْبُوحُ الْأَرْضِ وَخُلَفَاءُ الْأَنْبِيَاءِ وَوَرَثَتِي وَرِثَةُ الْأَنْبِيَاءِ»^۱ دانشمندان چراغ‌های فروزان زمین و خاندان پیامبرانند، آنان وارث من و وارث دیگر انبیا هستند.

آشنایی با اُسوه‌های موفق در معنویت و اخلاق از راه‌های تربیت‌های رشد‌دهنده‌ی افراد جامعه به شمار می‌رود، انسان‌هایی که خلق و خوی و کردارشان، مشتاقان فضیلت و تشنگان معرفت را به سوی صدق و صفا سوق می‌دهند. یکی از این قله‌های فرزاندگی و فروزندگی عالم وارسته، دانشور بلندپایه قرن چهاردم هجری از ارکان اصلی مکتب تفکیک مرحوم آیت‌الله شیخ مجتبی قزوینی خراسانی می‌باشد که فرموده‌ی امام صادق علیه السلام درباره‌ی امثال این شخصیت جامع علم و عمل صدق می‌کند:

۱. علاء الدین علی متقی هندی، حدیث ۲۸۶۷۷.

«مَنْ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ وَعَمِلَ بِهِ وَعَلَّمَ لِلَّهِ دُعَى فِي مَلَكَوَاتِ السَّمَاوَاتِ
عَظِيمًا فَقِيلَ تَعَلَّمَ لِلَّهِ وَعَمِلَ لِلَّهِ وَعَلَّمَ لِلَّهِ؛^۱ هر کس برای خداوند
متعال، دانش بیاموزد و به آموخته‌های خود عمل کند و برای رضایت
خدا به دیگران یاد دهد، در ملکوت آسمان‌ها از او به عظمت یاد آید و
گفته شود: وی برای خدا آموخت و عمل کرد و تعلیم داد.»

شیخ مجتبی قزوینی نمونه‌ای ناب از پارسایی و پرهیزگاری به شمار
می‌رود، فاضلی که به شدت اصول‌گرا و ارزش‌باور بود و هیچ‌گاه از
این مسیر تخطی نکرد و در دفاع از موازین اعتقادی و شرعی لحظه‌ای
دریغ نرورزید، اگرچه از سنین نوجوانی برای فراگیری، در پی عالمان
بزرگ بود و به برکت این وجودهای بابرکت مکارم اخلاقی را در وجود
خود پرورش و شکوفا ساخت اما مریبان خود را با محک ارزش‌ها سنجید،
غیرت دینی و شور مذهبی فوق‌العاده‌ای داشت ولی این ویژگی
موجب نکردند که ایشان به تعصب‌های خشک و سخت‌گیری‌های
دور از منطق و خردورزی روی آورد، اهل مداهنه با هیچ قوم و فرقه و
دگراندیشی نبود و هر کس را هم‌چون او فکر نمی‌کرد با حربه‌های تکفیر،
تفسیق و ارتداد نمی‌راند، شرح صدر داشت و این موضع با مخالفان
برخورد می‌نمود و به انتقاد از آن‌چه با تعالیم، افکار و اعتقاداتش در
تباين بود، می‌پرداخت. با حرارت و اشتیاق مبتنی بر معرفت و بصیرت
از دیانت و قرآن و اهل بیت سخن گفت اما دینداری و فضیلت‌مداری
وی قشری، شعاری، سطحی و منجمد نبود، همانگونه که کفر، شرک،
عناد و نفاق را بر نمی‌تافت، ناروایی‌هایی چون ستم، بی‌عدالتی و
شکاف‌های اجتماعی را تحمل نمی‌کرد.

آفاق خلوص او را می‌توان این‌گونه وصف کرد:

مرحوم حاج شیخ مجتبی قزوینی از مردانی است که بر بلندای
قله‌ی رفیع معرفت دینی و مکارم شیعی پای نهاد و آفاق خلوص را

نوردید و ماندگارترین تأثیر معنوی را در دل و جان و ذهن پرورش یافتگان مکتبش گذاشت، او تازیانه‌ی خلوص است بر خودباختگان انواع مکتب‌های غرب و شرق و اندیشه‌های وارداتی، افکاری که زمینه‌ی پیدایش علف‌های مسموم و هرز التقاط و نفاق را برای جامعه‌ی اسلامی تدارک می‌بینند و از تبلور اسلام ناب محمدی می‌هراسند، آن مرحوم درد دین داشت و ارزش بی‌همتایی اسلام را به خوبی می‌شناخت اگرچه رویکردش به باورهای دینی و تعالیم قرآنی جنبه درونی دارد ولی از رویکرد برونی به دین غفلت نداشت، عمری را در مطالعه، بررسی و ارزیابی فلسفه‌ی دین گذرانید و از امتزاج مباحث کلامی با موضوعات فلسفه و عرفان مخافت کرد اما هرگز در برخورد‌های فکری خود، از اخلاق علمی و روحیه‌ی پژوهشی پافراثر نهاد و اهتمام خود را در این راه بی‌نوعی یاد آوری و تذکر تلقی کرد.^۱

اگرچه سیمای جناب و پرنشاط داشت و هر کس به چهره‌اش می‌نگریست سرور را در وجود خود احساس می‌کرد، به آینده امیدوار می‌گردید و در ساحل آرامش و امنیت قرار می‌گرفت ولی اهل معنا در ورای این حالات، اندوهی حاکی از هوشمندی و فراست و درد دین‌داری را مشاهده می‌کردند، حزنی که بر روح و روان آن مرد بزرگ حراش وارد می‌کرد، اندوهش از این واقعیت حکایت می‌نمود که چرا عده‌ای انسانیت خود را در پای زندگی حیوانی ذبح کرده‌اند، بی‌دردند، رفاه‌زده‌اند و در خواب سنگین غفلت فرو رفته‌اند همین حُزن ممدوح برای امثال او، با حلاوت توأم می‌گردید و در هر شرایط فرساینده‌ای آن روح سرشار از ایمان و صلابت معنوی به ناامیدی نمی‌رسید، همچون سحاب، بر دشت‌های تشنه می‌بارید، به قول محمدرضا شفیعی کدکنی:

بر تشنه‌کام دشت حقیقت‌ها

ابر بهار و ریزش باران بود

